

Jack van der Leden

'Langzaam boren in hard hout'

Interview met Suzanne Meeuwissen van het Nederlands Letterenfonds

Micha Hamel en Demian Albers: still uit *Lokroep*, 2016

Als in een droom, zo zou je de beleving van het virtual-realitygedicht *Lokroep* (2016) kunnen omschrijven. Een spannende, ietwat verontrustende droom, waarin de 'toeschouwer' zich dankzij een VR-bril (Oculus Rift) laat meevoeren in een bevreemdende wereld. *Lokroep* is een gesamtkunstwerk waarin beeld, *sounddesign* en poëtische teksten gezamenlijk een sensatie bewerkstelligen. Lezers beschrijven de ervaring als een soort reis, die soepel van start gaat, ontspoord, maar troostvol eindigt.

Het VR-gedicht stond sinds de lancering op de Leipziger Buchmesse in 2016 tijdens diverse (internationale) festivals en evenementen op het programma. Vanuit een fraaie fauteuil, een ware eyecatcher, kun je de ervaring ondergaan.

De makers van *Lokroep* zijn dichter Micha Hamel en beeldend kunstenaar Demian Albers (Studio Apvis). Zij ontwierpen het kunstwerk met financiële steun van het Nederlands Letterenfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve

Industrie. 'Ook de stoel hebben we meegefinancierd', vertelt Suzanne Meeuwissen, senior beleidsmedewerker bij het Nederlands Letterenfonds. 'Die is als een zacht ei, heerlijk comfortabel, en maakt echt deel uit van de beleving.'

Digitaal letterenbeleid

Sinds 2010 investeert het Nederlands Letterenfonds structureel in projecten waarin literaire creatie en digitale innovatie samengaan.¹ Het fonds ontwierp in 2013 een subsidieregeling voor digitale literatuur. Makers kunnen maximaal 20.000 euro voor een project aanvragen. De afgelopen jaren is er binnen de regeling in totaal 120.000 euro per jaar uitgegeven. Met name de jonge(re) generatie heeft een multimediale visie op schrijverschap. 'We willen ons daartoe als modern cultuurfonds verhouden.'

Naast de subsidieregeling om schrijvers en digitale ontwerpers tot samenwerken te prikkelen, is er *Literatuur op het scherm*, een

specifiek programma in samenwerking met het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie waarin schrijvers en interactieve ontwerpers in duo's worden bijeengebracht. Verder zijn er nu en dan expertmeetings en TED-talks over het vakgebied digitale literatuur. En het fonds geeft opdrachten aan makers, zoals *Lokroep*.

Nieuw genre

Meeuwissen: 'We beschouwen digitale literatuur als een nieuw literair genre, soms in combinatie met het fysieke boek.' Aanvankelijk was er veel onwennigheid tegenover digitale literatuur. "'Langzaam boren in hard hout", noemde ik het weleens. Digitale projecten zoals literaire games werden gezien als dure gadgets.' De ontwikkelingen in en het gebruik van vooral smartphones en de komst van digitale werken van hoge kwaliteit en met artistieke meerwaarde ten opzichte van de gedrukte media veranderden de stemming. Maar ook wordt langzaam maar beter zichtbaar waar ruimte is voor een verdienmodel. 'We denken bijvoorbeeld na over de "verapping" van een succesvol literair VR-verhaal. Op dit moment kun je dat alleen beleven in een speciale opstelling, de originele festivalversie. Een app biedt commerciële en distributiemogelijkheden, en kan al bekeken worden met de allergeedkoopste VR-bril van 5 euro.' Je downloadt de app en als je met je ogen een stipje in beweging brengt, start het verhaal. Belangrijk is de vraag hoe de app zich inhoudelijk verhoudt tot het origineel. Gaat er niet iets van de intentie van de maker verloren? Uitgevers stellen zich nog terughoudend op, merkt Meeuwissen op, maar kunnen een meer actieve rol gaan spelen. 'Misschien niet als producent, maar als partner.'

Lokroep

Meeuwissen: 'Toen Nederland en Vlaanderen in 2016 gastland waren van de Frankfurter Buchmesse wilden we innovatieve ontwikkelingen op het gebied van literatuur tonen, de Buchmesse was daar nieuwsgierig naar. We benaderden onder meer Hamel en Albers voor de ontwikkeling van een VR-gedicht. Anderhalf jaar eerder was het eerste VR-gedicht van het duo verschenen, *Zonder handen*, ook met hulp van het Letterenfonds. 'In het kader van *Literatuur op het scherm* had Studio Apvis in 2014 bij ons aangeklopt om gekoppeld te worden aan een schrijver.

We legden ze drie geanonimiseerde teksten voor waarvan ze mochten aangeven waar ze een connectie mee hadden, waaronder poëzie van Hamel. Ik kende hem als een dichter met een open geest, die creativiteit laat vloeien en bereid is om mee te gaan in denken over nieuwe vormen. De studio koos voor zijn poëzie! "Waarom", vroeg ik. "Het is niet dichtgetimmerd", was het antwoord. Ze zagen nog ruimte voor een nieuwe inbreng.'

'*Zonder handen* en *Lokroep* tonen aan dat het maken van een VR-gedicht meer is dan zomaar wat laatjes opentrekken', aldus Meeuwissen. 'De makers reflecteren op wat het medium kan, zoals ook gebruikelijk was bij de opkomst van videokunst. Je denkt bijvoorbeeld in *Zonder handen* door de VR-bril je benen te zien, maar het zijn niet je eigen benen. Een gekke ervaring! De kunstenaars hebben oprecht geprobeerd de technische mogelijkheden te doseren en op ingetogen wijze te demonstreren. Ze presenteerden het gedicht in 2014 in het Stedelijk Museum in Amsterdam, een primeur. Het was alsof we op een brug liepen terwijl die gebouwd werd.'

Trilogie in wording

Welk kwaliteitsbegrip hanteert het fonds bij de toekenning? 'Daar heb ik gelukkig mijn commissie voor. Inmiddels herkennen we de clichés al wel. Je voelt bijvoorbeeld dat de delen van het kunstwerk niet op elkaar ingrijpen. Of dat het verhaal niet overkomt omdat er te luid gecomponeerd wordt en je niet hoort waar het over gaat. VR is 360 graden en dat eist veel van de regisseur, zoals technieken om de aandacht van de toeschouwer te sturen en vast te houden.'

Vanaf het begin hadden de twee kunstenaars de ambitie voor het maken van een drieluik. Inmiddels is de aanvraag voor het derde deel ingediend. 'Zo'n drieluik getuigt van artistieke verbeelding', zegt Meeuwissen. 'Ik ben heel benieuwd naar het volgende werk. Waarschijnlijk weer iets heel anders.' ●

Noot

- 1 Het Nederlands Letterenfonds en KVB Boekwerk hebben een scan gemaakt van (internationale) digitale literaire projecten, zie www.kvbboekwerk.nl/innovatie/digitale-literatuur